

JAKSO 1, LITTEROINTI

Tervetuloa tämä on omaishoitajaliiton *Omaishoito koskettaa jokaista* -podcast. Minä olen viestinnän asiantuntija **Terhi Hyvärinen**.

Käsitlemme omaishoidon kehittämistä, lähestyviä eduskuntavaaleja sekä näiden yhdistämistä. Ajankohtaisten asioiden äärellä siis olemme, mutta aloitetaan perusteista. Siksi toivotaankin tervetulleeksi Omaishoitajaliiton asiantuntijat **Matti Mäkelä** sekä **Pilvi Nummelin**. tervetuloa kiitos kiitos

*Voisitko Pilvi ja Matti avata lyhyesti kuulijoille **mitä omaishoito on?** Mitä sillä Omaishoitajaliitossa tarkoitetaan? Se on varmasti semmoinen kysymys, mikä teille tulee jatkuvasti esiin? joo

Pilvi: Omaishoidolla me tarkoitetaan vähän laajempaa määritelmää kuin pelkästään sellainen henkilö, joka olisi tehnyt hyvinvointialueen kanssa tällaisen omaishoitosopimuksen. Me katsotaan, että omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta perheenjäsenistään tai muista läheisistään, jotka ei esimerkiksi sairauden tai vammaisuuden tai muun tuen tarpeen takia selviydy arjesta omatoimisesti, että Henkilö, joka on läheisensä tukena päivittäisessä elämässä.

Myös ehkä sanaa läheishoivaaja voi ehkä käyttää näissä tilanteissa, 350 000 henkilöä on katsottu, että on sellaisessa tilanteessa. Tällaisessa niin kuin pääasiallisessa vastuussa läheisestään. Että paljon sellaisia ihmisiä on. Sitten noin 50 000 henkilöä on tehnyt sitten tota tällaisen omaishoitosopimuksen. Ihan että on kunnan ja sittemmin hyvinvointialueen kanssa tehnyt sopimuksen, että vastaavaa omaisensa hoidosta.

Terhi: *Vaikka yleisessä kielenkäytössä puhutaan omaishoitajasta, niin hänen hoidettavan henkilön **ei siis tarvitse olla sukulainen**, vaan hän voi olla myös ystävä?

Matti: Kyllä, joo. Yleensä hän on perheenjäsen, mutta Kunhan on jonkinlainen läheissuhde, niin se on yleensä merkki siitä omaishoidosta, -hoivasta tai mitä termiä kulloinkin käytetään. Välttämättä ei ole yhtä oikeata vastausta, vaan kunkin oma määritelmä siitä, että kokeeko olevansa omaishoitaja, läheishoitaja, -hoivaaja. Ne on kaikki ihan oikeita termejä kaikkienensa.

*Minkälaisen **asioiden parissa te työskentelette** juuri nyt ja mitä te pidätte **Omaishoitajaliiton tärkeimpinä tehtävinä?**

M: Mä toimin tällä hetkellä **työikäisten omaishoitajien** tukitoiminnassa tämmöisessä *Rahkeet riittämään* -hankkeessa. Siinä on nyt sitten viimeiset pari vuotta tullut tehtyä töitä ja aiemmin sitten tuossa aluetyössä ollut mukana toistakymmentä vuotta.

P: Mä oon ollut itse Omaishoitajaliitolta nyt muutaman vuoden töissä ja mulla on **koordinoitivastuu Suomen omaishoidon verkostosta**, jossa on 24 kunnallista järjestöä, jotka haluaa puhua omaishoidon puolesta. Siinä on potilas- ja vammais- ja vanhustyön järjestöjä esimerkiksi mukana. Olen myös tuossa aluetyössä mukana joo.

M: Kysyit tätä tärkeintä tehtävää liitolla niin. Ensinnäkin

Matti: On **tärkeää, että omaishoitajat ovat järjestäytyneet**, että heillä on oma kattojärjestö. Sitä kautta saamme kootuksi ihmisten odotuksia, tarpeita ja toiveita siitä, **mitä ihmiset tarvitsevat** siinä arjessaan nyt ja tulevaisuudessa. Sitten me tehdään näiden asioiden eteen töitä. Että **yhteiskunta vastaisi jollakin lailla näihin toiveisiin** ja ihmiset pystyisivät elämään mahdollisimman normaalia elämää. Aika sellaista laaja-alaista ja kokonaisvaltaista edunvalvontatoimintaa ja monenlaista kenttätyöskentelyä.

*Omaishoitajalla ei ole voimia, tarvitsee puolestapuhujaa?

P: Omaishoitotilanteet ovat niin moninaisia ja liittyy erilaisiin elämäntilanteisiin. Voi olla tällaisia nuoria hoivaajia, jotka jo alaikäisinä tukee perheenjäsentään, joka tarvitsee apua. Sitten on puoliso-omaishoivaajat, jotka hyvinkin iäkkääksi vastaa tosi sitovasti hoidosta. Monenlaisiin tilanteisiin tarvitaan erilaista tukea. Ollaan sen puolesta puhumassa ja myös omalla toiminnallamme, myös vertaistukitoiminnalla ja tiedolla ja muulla tuella vastaamassa niihin tarpeisiin.

*Eduskuntavaalit, kuinka innoissanne tulevasta vaalikeväästä asteikolla 1-10?

Matti: Jos olisin ehdokkaana itse, niin kiinnostaisi 10 arvoisesti, mutta kun en ole, niin annan 9.

M: Elämme vaikeita ja outoja aikoja ja on tarpeen saada osaavia edustajia Arkadianmäelle. Työn puolesta kiinnostaa, miten kansalaisten hyvinvointia pystytään turvaamaan ja tietenkin sitten omaishoito näyttättyy näissä vaaleissa.

Aika tarkkaan näistä vaaleja olen itse seurannut. Vaikkapa näissä vaalitesteissä, mitä medioissa tulee, niin aika usein mainitaan kyllä omaishoito.

Mä oon vähän laskeskellutkin niitä, että ollaanko me ihan siellä **kärkisijoilla**. Viime eduskuntavaaleissa oltiin aika hyvillä sijoilla ja sitä edellisissä olimme jopa voittajia. Että kyllä **omaishoito hyvin näkyy**.

Entä Pilvi? No, kyllä ne vaalit kiinnostaa ja oon seurannut jonkun verran vaaleja, vaikka myös ehdokkaiden tukiryhmässä tai muussa. Niin pakko antaa kyllä pisteitä kaikille, jotka siihen ehdokastyöhön lähtee, että tietää että Siinä on suuria tunteita. Rahaa ja aikaa laitetaan peliin sen vaalikevään aikana yhteisten asioiden vaikuttamisen eteen. Jännittävää päästä seuraamaan miten käy.

*Sanoit Matti tuossa, että lähes kaikki puolueet ovat vaalien alla omaishoitajien asialla, niin jääkö näistä puheista ja lupauksista yleensä **mitään käteen?**

Joo, kyllä siis kaikki puolueet ovat omaishoidon/omaishoitajan asialla.

Jos ajattelee vaikka vähän pitemmällä perspektiivillä, että mitä tässä on tapahtunut, että meillä on niin kun **oma lainsäädäntö omaishoitajille**. Se on aika **harvinaista** ihan Euroopan laajuisesti vaikka.

Sitten meillä on tullut tällaisia yksittäisiä asioita vastaan, että on niin kun **vapaa** oikeutta **laajennettu** tai on tullut **työlainsäädäntöön** jotakin **muutoksia**. On tehty erilaisia kansallisia ohjelmia.

Sitten tuossa Sipilän hallitusaikana, vuonna 2016 tuli omaishoitovalmennukset ja nämä **hyvinvointi- ja terveystarkastukset**. Siinäkin sitten edelleen vapaata laajennettiin ja satsattiin myös omaishoitoon aika paljon resursseina.

Sitten taas tässä nykyisessä hallituskaudessa omaishoitovapaa lanseerattiin tuonne työsopimuslain puolelle. Tehtiin kansallista selvitystä omaishoidon tuen kriteereistä ja tuen sisällöistä. Sitten tuli nämä hyvinvointialueet.

Erlaisia suuria ja pieniä asioita on tapahtunut, mutta monelle kansalaiselle saattaa jäädä käteen se, että ei tässä nyt ole hirveästi tapahtunut. Se saattaa ehkä johtua osittain vaikka siitäkin, että nämä hoivan tarpeet kasvavat koko ajan, että tässä voi olla vähän tällaisista epäsuhtaa. Mutta kyllä niistä aina varmaankin jotain tarttuu.

Pilvi, oletko samaa mieltä? -Joo, tuntuu että omaishoitajat ehkä on myös vähän yllättäen väliinpuotoajaryhmää. Se mikä olisi tärkeä ehkä ottaa osaksi sitä hoivan kokonaisuuden käsittelyä, että aina puhutaan muistakin hoivan osa-alueista, niin tuotaisiin esiin omaishoidon merkitystä ja sen kehittämistä osaksi sitä samaa keskustelua. Siihen varmaan vaikuttaa monet asiat. Mutta luulis, että **omaishoitoa voisi kuitenkin nostaa enemmän**. Se on kuitenkin yleinen asia, joka on vaihtoehtokustannuksiin nähden hoivan tavoista edullinen.

Vaikka sitten samalla Se ei tarkoita sitä, että pitäisi siitä välttämättä säästää, vaan sitä, että se on yksi tapa järjestää hoivaa ja pitäisi myös keskittyä sen kehittämiseen.

*Ei pelkästään puolueella ole vaalitavoitteita, vaan esimerkiksi **järjestöillä** on omia **vaalitavoitteitaan**. Niin myös Omaishoitajaliitolla. Yksi tärkeimmistä Omaishoitajaliiton tavoitteista on **työikäisten omaishoitajien aseman vahvistaminen**. Matti, aukaisetko sitä. Mitä sillä tarkoitetaan? -Tässähän puhutaan myös **omaishoidon ja ansiotyön yhteensovittamisesta**. Monihan voi kauhistua, eikä riitä, että omaishoitoa läheistään, pitääkö vielä käydä ansiotöissäkin?

Väestö ikääntyy ja

M: Meillä on työelämässä nyt todella paljon sellaisia tilanteita, että varsinkin keski-ikäiset henkilöt - yleensä naiset- ottavat sitä vastuuta sitten vaikka ikäänntyneistä vanhemmistaan ja sitten pyrkivät sitten myös **sovittamaan** sitä **työssäkäyntiä ja hoivaa**.

Me nostettiin tämä ihan ykköstavoitteeksi. Eli on **paljon tutkimusta ja viestejä** tullut siitä, että on **vaikea yhdistää** näitä kahta asiaa.

Työelämän joustot ei välttämättä toimi tai niistä ei tiedetä. Palvelujärjestelmä ei tule välttämättä tähän riittävästi vastaan ja lainsäädäntö ontuu. **Ihmisellä** täytyy tietenkin aina olla lähtökohtaisesti **päättävävalta**. Hän voi itse päättää, minkälaisen osuuden missäkin elämäntilanteessa ottaa siitä hoivasta ja pystyykö siihen sitten yhdistämään tätä työssäkäyntiä. Se on se lähtökohta, mistä lähdetään liikkeelle.

Ketään ei voi myöskään pakottaa omaishoitajaksi. Mutta kun tiedetään nämä realiteetit tuolla työelämässä ja tässä hoivan puristuksessa, niin kyllä se on välillä todella hankalaa näitä asioita yhdistää.

On ihan tutkimustietoa siitä, että jos laitetaan **työikäiset omaishoitajat rinnakkain**, että on omaishoitaja, joka käy ansiotyössä ja sitten omaishoitaja, joka ei käy jostakin syystä ansiotyössä. Tämä, **joka ei käy ansiotyössä**, niin hänellä on paljon heikompi esimerkiksi terveydentila. Tai rahat eivät välttämättä riitä. Tai hän tuntee olonsa yksinäiseksi tai, että sitä työtä ei arvosteta. Myös syrjäytymisindeksi on korkeampi ja **elämänlaatuindeksi matalampi**.

Oikeastaan kaikilla näillä osa-alueilla näyttäisi siltä tämä tulos, että jos suinkin mahdollista, niin **kannattaisi käydä töissä** tai ainakin tavoitella jollakin lailla semmoista tilannetta, että pystyy hoivan rinnalla tekemään edes jonkin verran töitä. Me ajetaan tähän semmoista **reilutta ja parempia mahdollisuuksia yhteensovittaa** tätä yhtälöä.

Tässähän on sitten niin kun esimerkiksi tämä **työsopimuslainsäädäntö ja omaishoitovapaa**-termi, joka tarkoittaa siis sitä, että työssäkäyvällä omaishoitajalla on subjektiivinen oikeus pitää **5 päivää vuodessa** vapaata hoitaakseen läheistään. Se tuli viime elokuussa voimaan. Se on ihan hyvä alku sinänsä, mutta ongelma on se, että se on **korvauksetonta aikaa**. Siitä ei ole mitään niin kuin palkkaa, taikka palkkiota taikka korvausta saa. Se on aika lyhytkin tämä 5 päivää.

Näitä kahta asiaa pitäisi sitten lainsäädännöllä lähteä muuttamaan. Eli näitä asioita tässä muun muassa sitten ajetaan eteenpäin.

*Ajatellaan vaikka saattohoitotilannetta niin 5 päivää on todella lyhyt aika?

M: Niin kyllä, kun ajattelee, miten arvokkaasta asiasta siinä on kyse, ja perustavanlaatuisesta asiasta. Niin viisi päivää on todella lyhyt aika. Me tavoitellaan vähän **Ruotsin mallin** mukaista systeemiä, että **80 tai 100** päivää maksimissaan ja **80% ansiotuloilla** pystyisi sitten tämmöistä tekemään, niin sitä kohti nämä meidän tavoitteet tässä nyt sitten.

*Miksi Omaishoitajaliiton **paikallisyhdistysten** toiminnan **vahvistaminen** ja turvaaminen valittu näiden tärkeimpien vaalitavoitteiden joukkoon?

Pilvi: Omaishoitajaliitossa meillä yhdistykset tekee tosi **arvokasta työtä**. Ne tarjoavat **vertaistukea** ja **ennaltaehkäisevää** toimintaa sekä **tietoa** omaishoitajille.

Siellä on tällä hetkellä myös esimerkiksi rahoituksessa muutoksia. Hyvinvointialueet rahoittaa järjestöjä jonkun verran, mutta sielläkin on ihan uudet kuviot luvassa. Tällä hetkellä se on just eduskunnassa. Saa nähdä, ehtiikö nykyinen hallitus käsitellä. Niin laki sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoituksesta on myös käsittelyssä.

Tässä on tällaisia riskin tai mahdollisuuden paikkoja. Olisi hyvä huomioida myös se, että miten järjestöt tässä muuttuvassakin palveluympäristössä voi olla siellä ruohonjuuritasolla tukemassa omaishoitajia ja siihen olisi hyvä panostaa myös jatkossa.

*Kolmantena hyvin laajana tavoitteena on omaishoidon tuen kehittäminen ja omaishoitajien tämmöinen kansallinen yhdenvertaisuus?

Tästä on puhuttu pitkään. Silloin **yhdeksänkymmentäluvulla** tuli asetus omaishoidon tuesta ja siitä **alkaen** oikeastaan on kaivattu sitä, että meillä olisi **yhteiset säännöt ja sävel** tässä virallisen omaishoidon tuen myöntämisessä, ja myös niissä tasoissa eli puhutaan näistä palkkioluokista ja niin pois päin. Se on tosi kirjavaa se käytäntö.

Nyt se vähän tietenkäin parani siltä osin, että tultiin hyvinvointialueelle ja niillä on sitten omat säännöksensä näihin. Mutta edelleen kaivataan tämmöistä niin kun kansallisen tason yhtenäisyyttä. Jos me ajatellaan niin kun sitä isoa kokonaisuutta, että 80% hoivasta on omaisten tekemää, niin kyllähän me **tarvitaan** siihen tämmöinen **strategiatason kokonaisuus** tähän.

Tällä hetkellä meiltä puuttuu tämmöinen ote. Jos 2012 oli semmoinen kansallinen omaishoitajaohjelma, joka silloin laadittiin. Siihen tuli hyviä toimenpide-esityksiä. Harmi kyllä, ne ei siirtynyt seuraavaan hallitusohjelmaan. Nyt olisi toinen aika tehdä tämmöinen ja uskon, että aika olisi vähän kypsempi tämmöiselle laajemmalle ohjelmalle. 16,39

Me ollaan tuossa puolueita käyty läpi ja keskusteltu näistä asioista. Näyttää siltä, että siellä ihan **vihreää valoa** tämmöiselle asialle olisi.

Tavoittelemme tällaista **poikkihallinnollista omaishoito-ohjelmaa**. Että ei pelkästään sitä, että olisi vaan sosiaali- ja terveysalan ministeriön tehtävä, vaan tässä pitää olla sitten tietenkäin valtiovarainministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö, asumisen-, ympäristöratkaisuja, turvallisuuteen liittyviä tekijöitä ja yhtä lailla tietenkäin tärkeitä nämä työelämän kysymykset ja työmarkkinajärjestöt, ja julkistahot, kuten vaikkapa Kela, tai seurakunnat tähän mukaan. Sitten me haluamme olla niissä asioissa samoissa pöydissä sitten vaikuttamassa ja suunnittelemassa, että minkälaista kokonaisuutta tästä nyt sitten rakennetaan.

*Maailmassa tapahtuu tällä hetkellä hyvin paljon kaikenlaista. Nykyisillä ja tulevilla päättäjillä riittää asioita pohdittavaksi. Miksi heidän teidän mielestänne pitäisi kiinnostua juuri omaishoidon kehittämisestä? Miksi se on niin valtavan tärkeä?

M: Ehkä se, että ihmiset haluavat asua luontaisessa ympäristössään siellä omassa kodissa mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman pitkään. Omaishoitajilla on tässä tietenkin tärkeä rooli sen asian mahdollistamisessa. Siinä mielessä on tärkeitä, että yhteiskunta antaa kaiken tarvittavan tukensa omaishoitajien työlle.

Voidaan tietenkin miettiä tätä hoivan ratkaisua. Meillä on erilaisia isoja haasteita hoivassa, niin se omaishoitajien osuus tosiaankin -tai **omaisten osuus siitä- on 80 prosenttia**. Niin ei heitä voi ihan syrjään jättää. **Viisas päättäjä huomio tämän** myös niissä omissa toimenpiteissään.

Sitten vielä, jos vertaa näitä vaikkapa vaihtoehtoisia kustannuksia, mitä tuossa Pilvikin aiemmin nosti esille, niin **voidaan kolminkertaistaa omaishoidon tuki ja silti se on halvempaa kuin vastaavan tasoinen muu hoito**.

Kyllä tähän ihan vankkoja perusteita sitten löytyy monelta kulmalta.

Pilvi: Ehkä semmoinen, että aina voi vaikka lähestyä päättäjiä siltä kulmalta, että **omaishoitotilanne voi osua kenen tahansa kohdalle** -ja monelle meistä osuukin elämän aikana. Niin se on meitä kaikkia koskettava asia.

*Kysyn vielä lopuksi sitä, että miten näissä vaaleissa voi äänestää niin että tukee omaishoitajia mahdollisimman hyvin? Onko teillä antaa jotain vinkkejä?

P: Kannattaa lähestyä niitä ehdokkaita, jotka itseä kiinnostaa, tämän asian kanssa. Meillä on tulossa Omaishoitajaliiton Lähellä-lehteen, **puolueilta ollaan kysytty**, omaishoito- seuraavan hallituskauden tavoitteista omaishoitoon liittyen. Myös nettisivuille tullaan keräämään näitä puolueiden vaaliohjelmia, joista sitten voi käydä katsomassa, että millä tavalla omaishoito on niissä huomioitu. Siitä voi saada osviittaa omaan äänestyspäätökseen.

M: Kyllä joo, ja sitten on tietenkin varmaan näitä erilaisia **vaalikoneita**, mistä voi käyttää myös vinkkejä. Ehkä tässä yhteydessä on hyvä muistuttaa myös tästä **kotiäänestyksestä**. Elikkä ne läheiset hoidettavat eivät välttämättä pääse aina lähtemään sieltä itse vaaliurnille, sinne kylille, niin sitten on tämä kotiäänestysmahdollisuus. Siitä voi ilmoittaa omaan kotikuntaan -ja olikohan 21.3. sitten se viimeinen ilmoittautumispäivä sinne keskusvaalilautakunnalle näissä asioissa.

Kiitos tässä tuli paljon hyvää uutta tietoa.

Tulevissa jaksoissa pureudumme syvemmin omaishoidon kehittämiseen. Olemme pyytäneet jokaisesta vaaleilla eduskuntaan valitusta puolueesta edustajan tähän podcastiin. Kuulemme siis tulevissa jaksoissa kantoja ja ideoita omaishoitajien aseman parantamiseen. Kiitos, kun olitte mukana ja kuulolla.

Nähdään, tai itse asiassa kuullaan ensi viikolla! Kiitos moi moi